

kos volt, s mint láthattuk, operalibrettókat is írt. Apja, I. Frigyes Vilmos (1688–1740) 1713-ban reprezentációs célokkal létrehozott egy udvari színházat, melyet Nagy Frigyes kibővített drámai és zenés színházzá, ahol elsősorban kortárs francia szerzők darabjait franciául, francia színészekkel, a francia színházak mintájára adták elő. A hétéves háború tehát a színházi életben is fordulópontot hozott, ez alatt az időszak alatt a politikai témájú darabok addig nem látott nagy számban kerültek bemutatásra: mintegy 60 (!) szerző darabját mutatták be a francia színjátszás (komédiák, Molière és kortársai művei) mellett propagandisztikus célokkal.

Kincses Katalin Mária

CHARLES KECSKEMÉTI

LA HONGRIE DES HABSBOURG TOME II DE 1790 À 1914

*(Préface de Sándor Csernus et Noël-Yves Tonnerre,
Presses Universitaires de Rennes Collection « Histoire », 2011. 405 o.)*

Nemrégiben egy francia tudományos tanácskozáson az egyik neves előadó viccesen megjegyezte: „Mint mindenki, a legutóbbi kötetemet én is a PUR-nál jelentettem meg.” A PUR, vagyis Presses Universitaires de Rennes valóban az egyik legdinamikusabb francia társadalomtudományi és referenciértékű történettudományi kiadóvá nőtte ki magát, miközben a hagyományos és neves párizsi kiadók (Presses Universitaires de Paris-Sorbonne, Presses Universitaires de France) lényegesen visszaszorultak a tudományos könyvpiacra. A PUR egyik legbátrabb és magyar szempontból mindenképpen legfigyelemreméltóbb vállalkozása az a Magyarország története sorozat, melynek legújabb kötetét a neves franciarországi magyar történész, Kecskeméti Károly írta. A sorozat Kristó Gyula, Engel Pál és Kubinyi András által írt középkori kötetei után a kora újkori – vagy ahogyan az alsorozat címében jelzik „Habsburg-kori” – két újabb darabját a már nem először közösen publikáló Jean Bérenger és Kecskeméti Károly jegyezte. A magyar parlament története után a két szerző a mohácsi csatától az első világháborúig terjedő korszakot foglalta össze a magyar történelem iránt érdeklődő művelt francia nagyközönség számára. Jean Bérenger munkáját nem célok e recenzióban méltatni, ugyanakkor szeretném megjegyezni, hogy Kecskeméti Károly műve nemcsak kronológiai szempontból követi a neves francia professzor művét, hanem a szöveg belső logikai összefüggései és utalásai alapján is egyértelműen annak egyenesági folytatásának szánta azt, és folyamatosan hivatkozik is rá.

Kecskeméti Károly műve a magyar történelem 1790-től 1914-ig terjedő korszakát mutatja be, amely az egyébként sokoldalú szerző fő szakterülete, hiszen korábbi munkáinak jelentős része is erre a „hosszú XIX. századra” irányult. Az impozáns kötetet Kecskeméti Károly a Habsburg-kor iránti tisztelete jeléül a közelmúltban elhunyt Habsburg Ottó emlékének ajánlja. A bevezetőt a sorozat létrejöttében oroszánrészt vállaló Csernus Sándor és Noël-Yves Tonnerre írta, kiemelve a korszak jelentőségét és a kompetens szerző érdemeit. A valódi történet a Szentkorona II. József halála utáni 1790-es Budára való átszállításának ünnepélyes jelenetével kezdődik, amely egyben II. Lipót trónralépésének és a magyarországi reformfolyamat nyitányának is tekinthető. A szerző nem titkolt szimpátiával mutatja be II. Lipót kétségkívül rövid, bár eseménydús uralkodását. A kevesbé ismert Habsburg uralkodó tevékenységének egyfajta újraértelmezését is kiolvashatjuk a szövegből, melynek alapján a „kalapos király” reformjainak átgondoltabb és toleránsabb politikáját megvalósítani kívánó uralkodó gondolatai jóval meghaladták a kor uralkodó eszméit. Jó példa erre, hogy II. Lipót toszkán nagyhercegként Európában egyedülálló módon szünteti meg a halálbüntetést. II. Lipót testvérénél ügyesebben látott hozzá a külpolitikai kérdésekhez is, sikeresen lezárva a szerencsétlen török háborút és megíúsítva a magyar nemesség és a porosz uralkodó közeledési kísérleteit. A könyv egyik legizgalmasabb tézise a magyar reformfolyamatok ábrázolásában rejlik. A szerző szakítva a korábbi évtizedek során a reformkort bemutató uralkodó sémákkal, a reformfolyamatot kontinuitásában ábrázolja, és a magyar rendek, valamint a Habsburg uralkodók közötti kompromisszumok,

kiegyezések sorozatának tekinti. A visszatérő „compromis” szó a könyv egyik Leitmotívjának is tekinthető. Ebben a kiegyezési reformfolyamatban kiemelt szerepet tulajdonít az 1790-es években készült, bizottsági munkával létrehozott elképzeléseknek, amelyek az *Operata systematica* néven egy új, modern és felvilágosultabb Magyarország ígését hordozták magukban. A reformfolyamat megtorpanását a szerző jogosan a francia forradalom által teremtett új külpolitikai helyzettel és az abból következő háborúkkal magyarázza. A forradalmi és napóleoni háborúk korszakában sem feledkezik meg a reformok folytatásáról, példaképpen említve a Bibliotheca Hungarica alapítását.

A bécsi kongresszus nagy európai koncertjében helyet foglaló Magyar Királyságot a szerző pontos statisztikai adatokkal és olyan széles társadalmi körképpel igyekszik ábrázolni, amely részletesen kitér a sokrétű népesség nemzetiségeire és vallási csoportjaira is. A gazdasági élet és a külpolitika ismertetése után kerül sor a szűkebb értelemben vett reformkor bemutatására. Az 1825-ös esztendő ismét „kiegyezés”-t (*compromis*) hoz a rendek és a kormányzat között, és az 1790-es évek eltemetett reformeszméit. Az 1830-as évek hangsúlyos elemei a kibontakozó liberalizmus, a parlamenti küzdelmek története. A kormányzat keményebb lépései után az 1840-es év újabb kompromisszuma után a magyar *Vormärz* eseményeinek bemutatására kerül sor. A reformok elemzése során a szerző gyakran von párhuzamot a korábbi korok reformelképzeléseivel, és ezáltal szélesebb történelmi perspektívában ábrázolja azok jelentőségét. A forradalom és szabadságharc tárgyalása során az európai folyamatok jelentőségét kihangsúlyozva, a magyar és nemzetközi szakirodalom legfrissebb eredményeit felhasználva nyújt az eseményekről kritikai megjegyzésektől sem mentes, de mindenképpen tárgyilagos és történelmi adatokkal alátámasztott képet. A szabadságharc bukása utáni neoabszolutista korszak értékelése során szakít a korábbi nemzeti romantikus történelemszemlélettel, amely túlzottan sötét színekkel ábrázolta ezt az időszakot. A legújabb kutatások adatait felhasználva kiemeli a korszak tagadhatatlan gazdasági és politikai eredményeit, és új megvilágításba helyezi a Bach- és Schmerling-korszakok magyar történelmét. Az elbeszélés logikájából következően az 1867-es Kiegyezés (*Compromis*) a magyar történelem korábbi korszakainak fejlődési irányából adódó történelmi lehetőség kiteljesedésének tűnik, amely egy kétségkívül dinamikus és Magyarország számára kedvező időszakot indított el. A szerző ugyanakkor kérdéseket is megfogalmaz az Osztrák–Magyar Monarchia nagyhatalmi státuszával kapcsolatosan, és kíméletlenül sorra veszi azokat a hibás döntéseket, melyek annak bukásához vezettek.

A kötet elolvasása után megállapíthatjuk, hogy a magyar történelem „hosszú XIX. százada” iránt érdeklődő francia és frankofón olvasók igen hasznos kézikönyvvel gyarapíthatják könyvtárukat. Kecskeméti Károly bőseges forrásanyaggal, magyar és idegen nyelvű szakirodalommal felvértezett kötete kiválóan alkalmas a korszak idegen nyelven való bemutatására. A francia történelemre való gyakori utalások, párhuzamok kapaszkodót jelentenek a magyar történelemben kevésbé járatos érdeklődőknek, és segítenek elhelyezni a magyar szellemi irányzatokat az európai történelem szélesebb palettáján. A mű számunkra egyik legnagyobb eredménye abban rejlik, hogy igen pontos terminológiát használ, amely példaértékű lehet további francia nyelvű magyar történelmi munkák számára. A magyar tulajdonnevek tökéletes helyesírással szerepelnek a szövegben. A földrajzi neveket gyakran több nyelven is megkapja a francia olvasó, aki ezáltal nem téved el a mai térképeken sem. A kötet végén kronológia, bibliográfia és index található, s a gondos szerző még arra is ügyelt, hogy a magyar utónevek francia megfelelőit is megadja. Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a PUR magyar történelmi sorozatának példásan szerkesztett legújabb kötete kiváló eszköz lehet a magyar történelem külhoni megismertetésére és megszerettetésére.

Tóth Ferenc